

تجربه هر سه بحران

درباره وضعیت امروز ایران و یادکرد دیداری با **یورگن هابر ماس**محمدابراهیم انصاری لاری
پژوهشگر فرهنگ و سیاست

در میان یادداشت‌های مربوط به سال ۱۳۸۱ به پاره‌نوشته‌هایی مربوط به گفت‌وگو با یورگن هابر ماس در همپانسرای دولت در شیراز بر خوردم؛ اردیبهشت ۱۳۸۱.

هابر ماس که به دعوت مرکز گفت‌وگوی تمدن‌ها و با میزبانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی دکتر سیدعطاءالله مهاجرانی به ایران آمده بود، برای دوروز میهمان ما در شیراز بود. فیلسوف و متفکر و مطرح‌ترین نظریه‌پرداز اجتماعی معاصر و در واقع یکی از زوراث اصلی مکتب فرانکفورت در مدت اقامت کوتاهش در شیراز جلسات بسیار مفیدی با بخش علوم انسانی دانشگاه شیراز، اساتید و دانشجویان داشت و یک شب هم به ابتکار دکتر کمالی سروستانی نشستی ترتیب داده شد که با حضور آیت‌الله فقیهد حائری شیرازی برگزار شد. خدایش رحمت کند آیت‌الله را که برخلاف آنچه از ظاهرش و از برخی خطبه‌های نماز جمعه‌اش دریافت می‌شد، از جهت توجه عمیق به مباحث معرفت‌شناسانه و نگرش پویا به مسائل فقهی و آشنایی با افکار و اندیشه‌های روز دنیا در میان همقطاران خود به کل متفاوت و ممتاز بود. نشست آن شب با حضور فیلسوف نامدار غربی و فقیه و مجتهد پراوازه شیرازی به درازا کشید و گفت‌وگوهای پروپیمان و مفیدی شد. هابر ماس که در آن سال‌ها در اوج فعالیت و نیز اشتهاز بود، با اشاره به آخرین کتابش به زبان آلمانی که به‌تازگی چاپ و منتشر شده بود، با علاقه و اشتیاق نظریات و ایده‌هایی که در آن کتاب مطرح کرده بود را به اختصار شرح می‌داد (شایان ذکر است که این کتاب حدود بیست سال بعد با عنوان «مهندسی ژنتیک و آینده سرشت انسان» توسط یحیی امامی به صورتی پاکیزه و خوش‌نوشت ترجمه و به بازار آمد). فیلسوف نامدار غربی که آن شب یکی از چهره‌های مذهبی مسلمان را از نزدیکی می‌دید، به وجد آمده بود و از نظرات انتقادی اش درباره مهندسی ژنتیک و دست‌کاری ژن‌های انسان سخن می‌گفت و اینکه چه در نشست‌های علمی و چه در این کتاب به‌ویژه در مورد مداخله‌های پیش از تولد و غیرقابل برگشت هشدارهای جدی داده است و از برابری اخلاقی انسان‌ها سخن گفته و اینکه اگر ویژگی‌های اساسی فرد با این مداخلات از پیش و توسط دیگران طراحی شود، این برابری خدشه‌دار می‌شود. ناگفته پیداست که این نظرات برای آیت‌الله حائری چقدر جذاب و جالب بود و وقتی آیت‌الله حائری در فرازی به این سخن امام‌علی (ع) که: «الناس احرار بطبیعه و مسؤولون عن اعمالهم» اشاره کردند که شاهدی روشن بر تأیید نظریه هابر ماس

نگاه اصلاح طلب

ضرورت گفت‌وگوی فراگیر

سیده‌هادی عظیمی

عضو شورای مرکزی
انجمن اسلامی معلمان ایران

هفته پیش وقتی اولین جرقه‌های اعتراض در بازار تهران زده شد دکتر مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور، اعلام کرد که از وزیر کشور خواسته تا با معترضان گفت‌وگو کند. پیام فوق‌نوعی بر خورده متفاوت در برابر یک اعتراض اجتماعی و اقتصادی بود. تأکید رئیس‌جمهور بر گفت‌وگو می‌تواند تبدیل به یک فرهنگ در رابطه با اعتراضات باشد. ولی شکل‌گیری فرهنگ فوق نیازمند این است که دوطرف گفت‌وگو شناخت درستی از یکدیگر و نیازها و مطالبات هم داشته باشند. در طول چهار دهه گذشته جامعه ایران تحولات مهمی را در مناسبات اجتماعی و فرهنگی پشت سر گذاشته است. پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان که موج چهارم آن در سال ۱۴۰۲ به صورت غیررسمی منتشر شده است نیز نشان می‌دهد که بخش مهمی از نوجوانان و جوانان با آموزه‌های رسمی همراهی ندارند. در بخش دینداری پیمایش فوق و در پاسخ به این سوال که آیا دینداری به قلب پاک است، حتی اگر آدم نماز نخواند؛ ۲۵ درصد کاملاً موافق، ۳۶/۸ درصد موافق، ۶/۸ درصد نه موافق و نه مخالف، ۲۱/۴ درصد مخالف و ۹/۹ درصد کاملاً مخالف بوده‌اند. به این ترتیب بیش از ۵۰ درصد پاسخ‌دهندگان با گزاره فوق موافقت داشته‌اند. در سنین ۱۵ تا ۲۹ سال ۲۹ درصد کاملاً موافق، ۳۹/۵ درصد موافق، ۹/۱ درصد نه موافق و نه مخالف، ۱۶ درصد موافق و ۶/۴ درصد کاملاً موافق بوده‌اند. به این ترتیب ۶۸/۱ درصد سنین ۱۵ تا ۲۹ سال با گزاره فوق موافقت داشته‌اند. یا در مورد منوط کردن گرینش‌های استخدامی به عقاید مذهبی ۱۶/۸ درصد کاملاً موافق، ۴۵/۱ درصد موافق و ۹/۵ درصد نه موافق و نه مخالف هستند که نشان می‌دهد تقریباً ۷۰ درصد جامعه موافق شرایط فعلی گرینش‌ها نیستند. در مورد جدایی دین از سیاست نیز ۱۹/۲ درصد کاملاً موافق و ۵۲/۷ درصد موافق هستند که نشان‌دهانهی بارز تحول در عرصه اجتماعی و فرهنگی است. موارد فوق می‌تواند بخشی از تفاوت عمیق میان سیاست‌های رسمی و شرایط واقعی جامعه را نشان دهد. مقایسه موارد فوق با پیمایش‌هایی که در سال‌های قبل انجام شده‌اند نشانه بارز تحولات جامعه ایران است. در عرصه اقتصادی نیز

بود. هيجان وبرق چشمان فيلسوف شهير آلماني ديدني بود...

اما غرض اصلي از نقل اين خاطره، اشاره به فرازهايي شنيدني از نظرات و ديگدهاي هابر ماس است که به نقد و حتي نفی سرمايه‌داري مدرن می‌پردازت. به‌خصوص که می‌دانيم تأمل اصلي اين فيلسوف بر مفهوم مدرنيته در اروپاست و شايد مهم‌ترين و جدي‌ترين نقد مدرنيته هنوز از آن او باشد و جان کلام او در پاسخ به اين پرسش من که سمت‌وسوي جهان امروز را چگونه می‌بينيد؟ اين بود که: امروز به جايي رسيده ايم که «سيستم» بر جهان زندگي غلبه کرده است و به اين ترتيب، عقلانيت منفعت‌محور و ابزاري جاي عقلانيت ارتباطي و اخلاقي را گرفته است و نتيجه آن ايجاد سه بحران بزرگ است: بحران خردورزي، بحران مشروعيت نظام‌هاي سياسي و بحران انگيزشي شهروندان براي مشارکت در امور سياسي و حتي مدني و اجتماعي. باري از مرور اين يادداشت‌هاي بيست‌وآندي سال پيش شگفت‌زده شدم که با مشاهده وضع موجود کشور می‌بينيم، امروز همزمان در حال تجربه کردن هر سه بحران هستيم. هر چند بحران اول يعني بحران عقلانيت را سال‌هاست در حال تحمل هستيم و نتيجه آن ابرتازي‌هاي ترکيبي است که در نوشته‌اي تحت‌عنوان «جستجوی رد پای نابخردی در سال‌های پس از انقلاب» در شماره ۳۲ مجله سیاست‌نامه به تفصيل به آن پرداختام. در بحران مشروعيت سياسي هم که به اعتراف صاحب‌نظران و اذعان چپ و راست و اصلاح‌طلب و اصولگرا به بحران و مشکلات رسيده ايم و بحران انگيزش شهروندان نيز که با پاي پس کشيدن خاتمي از زاي دادن در انتخابات آخرين مجلس به اوج خود رسيده بود؛ ناگهان اما با ظهور یک جراح متوسط‌الرتبه قلب و پيروزي دست‌پايشکسته‌اش به مدد اصلاح‌طلبان، اين بحران اندکي فروکش کرد و مع الاسف با ناتواني رئيس‌جمهور و دولتش در عمل به وعده‌هاي کوچک بزرگ خود، دوباره در گردوغبار افول و در باتلاقي از نزول گرفتار شده است و امروز به جايي رسيده ايم که علاوه بر مردم تنها مانده و دل‌سرد و رنجيده خاطر و اسير در کوران گراني و تورم، ديگر حتي کم‌ترين انگيزه‌اي براي نقد و نصيحت و ارائه نظرات کارشناسي نيز در هيچ کسي سراغ نمی‌توان داشت مگر نويسندگان حرفه‌اي و منتقدان هميشگي که آنها هم به اندازه‌اي که نگويند فلاني کجاست و چه شده که ديگر نمی‌نويسد؟ گويي، نه نوشته و نقد هيچ نويسنده و ناقدی و نه اظهار نظر هيچ نخبه و متخصصی و نه پند و نصيحت هيچ سياست‌ورز عاقل و منصفی مدت‌هاست که ديگر حتي نه شنيده می‌شود و نه خوانده، چه رسد به اينکه کم‌ترين توجه و التفاتي به آنها شود. به قول احمد زيبآبادی، دير دانستيم که اين نوشته‌ها و گفته‌ها هرگز به سمع و بصر حضرات نرسيده و نخواهد رسيد و خفه نامهرباني و بدعهدي همچنان بر همان مَهر و نشان هست که بود...

تيتريک

HEADLINE ONE

۲

قالیباف از سرنوشت ارز ترجیحی گفت

چرخش ارزی در بودجه ۱۴۰۵

مطرح کنند؛ این اشتباه است. نمایندگان باید در کمیسیون تخصصی و تلفیق نظرات خود اربابان کنند. هیچ موضوعی امروز برای کشور، مجلس و دولت مهم‌تر از تنظیم یک بودجه خوب برای ۱۴۰۵ نیست. این بودجه متعلق به دولت نیست بلکه بودجه زندگی مردم است. از این رو همه باید محکم پای آن بایستند و دنبال کنند تا مردم شاهد آرامش و ثبات اقتصادی و قیمت‌ها در حوزه ارز باشند.»

▼ دفاع رئیس کمیسیون تلفیق از لایحه بودجه ۱۴۰۵

غلامرضا تاجگردون، رئیس کمیسیون تلفیق بودجه ۱۴۰۵ نیز در نطق خود، درباره تغییر شیوه بررسی بودجه در مجلس که در صحنه‌های رئیس سازمان برنامه و بودجه به آن اشاره شده بود، گفت: «در سال‌های گذشته هنگامی که کلیات بودجه تقدیم صحن مجلس می‌شد، منابع و مصارف با هم ارائه می‌شد و پس از بررسی آن مجلس به کلیات رای می‌داد. خواهش می‌کنم ماده ۱۸۲ قانونی که اخیراً تصویب کردیم را یک بار دیگر مرور کنید. در این قانون مصوب کردیم که ابتدا مجلس به گزارش کلیات رای دهد و پس از آن کمیسیون تلفیق وارد بررسی منابع بودجه می‌شود و در نهایت مصارف را بررسی خواهد کرد. در سنوات گذشته به جز پارسل روال کار به اینگونه بود که کمیسیون تلفیق لایحه بودجه را به صورت کلی بررسی می‌کرد و منابع و مصارف آن را به‌صحن می‌آورد و در نهایت یا در مجلس رای می‌آورد یا رد می‌شد.» او با تأکید بر اینکه در حال حاضر رای دادن و رای ندادن متفاوت از دوره‌های گذشته است، اظهار کرد: «عمده پیشنهادات و انتقادات نمایندگان ناظر به مرحله بعد است که قرار است بررسی آن را انجام دهیم. در گزارش پیشین کمیسیون تلفیق به صحن مجلس، این کمیسیون بابت چند ایراد کلان مانند افزایش ۲۰ درصدی حقوق و دستمزد که مورد اعتراض بسیاری از نمایندگان و کارمندان و حقوق‌بگیران بود، کلیات بودجه را نپذیرفت و آن را اصلاح کردیم.» تاجگردون با بیان اینکه هفته گذشته هنگامی که کلیات را رد کردیم بیم آن را داشتیم که دولت نپذیرد، افزود: «از دولت خواستیم تا نظر خود را در این زمینه بدهد و دولت نیز به‌طور مستقیم اعلام همراهی کرد و در جزئیات نیز عمل خواهد کرد. بنابراین ما تکلیف خود را انجام داده‌ایم و یک آرامش نسبی برقرار است. البته در روش هنوز بحث‌هایی داریم. شاید هنگامی که کلیات به کمیسیون تلفیق بازگشت برخی نمایندگان دوباره پیشنهاداتی در زمینه حقوق مطرح کنند و کمیسیون تلفیق درباره آن رای‌گیری کند که این از اختیارات کمیسیون تلفیق است.» رئیس کمیسیون تلفیق بودجه سال ۱۴۰۵ با بیان اینکه دو جلسه کمیسیون تلفیق به بررسی موضوعات مهمی مانند گندم، مابه‌التفاوت نرخ ارز و نرخ سوخت اختصاص یافت، اظهار کرد: «اعضا تقریباً اتفاق نظر داشتند که باید در این موضوعات اصلاح انجام شود اما درباره نحوه اصلاح‌هر کمیسویی نظر خاص خودش را دارد، نکته مهم این است که اجماع کمیسیون و صحن علنی برای این مسیر اصلاحی چه باشد و در این زمینه نه صرفاً تابع نظر دولت هستیم نه مثلاً نظر فلان نماینده. زیرا اجماع در مباحث باعث می‌شود که در نهایت به جمع‌بندی برسیم و این امر مربوط به مرحله بعدی است.» تاجگردون با بیان اینکه همچنان ایراداتی در مسائل مختلف مطرح شده در کلیات بودجه وجود دارد که باید رفع شود، اظهار کرد: «همه نمایندگان دغدغه‌هایی در زمینه تورم، بیکاری، بازنشتگان و... دارند و اگر بخواهم این موارد را لیست کنم به ۳۰ الی ۴۰ مسئله در بحث‌های کلان کشور می‌رسد که باید آن‌ها را اصلاح کنیم تا بودجه‌ای شایسته را تصویب کنیم. در این فرآیند نباید بودجه تقدیمی دولت را کنار بگذاریم زیرا موارد مثبتی در لایحه دولت دیده می‌شود که من به عنوان یک کارشناس از بابت آن‌ها تشکر می‌کنم. دولت در لایحه بودجه زیاده‌روی و خرج اضافی نکرد، کم‌شماری کرد اما بیش‌شماری نکرد و این موارد جزو نکات مثبت لایحه بودجه دولت است.» تاجگردون با بیان اینکه ما در کمیسیون تلفیق افزایش حقوق و حذف مالیات بر ارزش افزوده را تصویب کردیم، افزود: «پس از انجام این کار به دولت گفتیم بنویسد با آن موافق

▼ ارز ترجیحی به‌طور کامل حذف نمی‌شود

محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس در این جلسه و پس از تصویب کلیات بودجه در صحن گفت: «بودجه سال آینده بسیار حساس، اثرگذار و سرنوشت‌ساز است، بودجه ۱۴۰۵ از این پس به کمیسیون تلفیق می‌رود و بر اساس ماده ۱۸۲ آیین‌نامه، نمایندگان مجلس از فردا پنج‌روز فرصت دارند پیشنهادات خود را ارائه کنند. سپس کمیسیون‌های تخصصی ۵ روز فرصت دارند که بررسی این پیشنهادات را انجام دهند و کمیسیون تلفیق نیز ۱۰ روز فرصت خواهد داشت که در صورت نیاز، با موافقت هیئت رئیسه تا ۵ روز دیگر این فرصت قابل تمدید است. با توجه به اینکه بودجه سال آینده، جدول عدد و رقم است، باید برشی از برنامه هفتم توسعه نیز در آن لحاظ شود. از این رو جلسه‌ای در روز سه‌شنبه یا چهارشنبه برگزار خواهد شد تا نحوه بازگذاری نظرات و پیشنهادات همکاران مورد بررسی قرار گیرد.» او در خصوص مدیریت ناسامی بازار ارز گفت: «در قانون بانک مرکزی و برنامه هفتم، بازار ارز به‌صورت شناور مدیریت شده، مشخص شده است؛ به این معنا که دامنه تغییرات ارز در طول یک سال باید دقیق تعیین شود که چقدر مثبت و منفی حرکت کند، این موضوع باید در بودجه رعایت شود.» رئیس‌مجلس همچنین درباره ارز ترجیحی دارو کالاهای اساسی تصریح کرد: «این ارز در بودجه حذف نمی‌شود، بلکه باید در مورد چگونگی و نحوه و محل استفاده از آن تصمیم‌گیری شود. رانت‌ها نباید به شکل فعلی که در ابتدای زنجیره وجود دارد، ادامه پیدا کنند و بدون شک بخشی متوجه تولید و بخش عمده آن باید به مردم اختصاص یابد. روش‌های اجرایی باید درست باشد، اگر در اجرایی دقتی صورت گیرد، این موضوع آسیب‌پذیر خواهد بود. هم در اجرا باید به دولت کمک کنیم تا به درستی اجرا شود و دولت و کمیسیون تلفیق باید با هم بودجه را به گونه‌ای پیش ببرند تا ثبات اقتصادی در کشور برقرار شود.» او درباره کالابرگ الکترونیکی گفت: «قیمتی که بر اساس آن اقدام اساسی توزیع می‌شود باید برای یک سال تثبیت شود و مابه‌التفاوت آن نیز در پلتفرم و سامانه پیش‌بینی شده، بازه‌انه به این شکل دنبال شود. اجرای آن را توضیح نمی‌دهم اما تصمیم‌گیری دولت و مجلس در تنظیم بودجه و نحوه اجرا هر دو حیاتی است که باید با دقت و هماهنگی انجام شود.» او خطاب به اعضای کمیسیون تلفیق بیان کرد: «کمیسیون تلفیق باید با قدرت، دقت و صرف وقت کافی این موضوع را دنبال کنند. صاحب‌نظرانی در مجلس هستند که عضو تلفیق نیستند اما قانون اجازه ما در تلفیق حاضر شوند و نظرات خود را ارائه دهند، اگر چه حق رای ندارند ولی نباید نمایندگان مؤثر در تنظیم بودجه، نظرات خود را صرفاً در صحن

پور محمدی رئیس سازمان برنامه و بودجه:

تمرکز لایحه بودجه بر مهار تورم است

فقر بیشتر دارند، صرف شود، اظهار داشت: «در مورد حقوق پرسنل باید گفت که پرسنل دولت و بازنشستگان خانواده دولت هستند، رئیس‌جمهور از خواست کمیسیون تلفیق برای حمایت از کارمند، بازنشسته و سایر نیازمندان استقبال کرده و آماده هرگونه همکاری لازم برای تقویت معیشت مردم و حقوق کارمندان و بازنشستگان است.» او به دغدغه برخی نمایندگان درباره سهم مالیات‌ها از بودجه سال آینده دولت اشاره کرد و گفت: «دو شاخص نشان می‌دهد فشار مالیاتی تغییر نکرده است. یکی شاخص درصد مالیات نسبت به تولید ناخالص داخلی است که نسبت به سال گذشته کمتر شده است و دوم اینکه رشد مالیاتی در بودجه کمتر از سال گذشته است. در سال ۱۴۰۳ رشد مالیاتی در بودجه ۵۲ درصد و در سال ۱۴۰۴ برابر ۴۸ درصد بود که این شاخص برای سال آینده به‌رشد ۴۶ درصدی رسیده است بنابراین کم‌ترین سکتور رشد نسبت به سال‌های قبل و بیشتر از این کاهش به‌فراز مالیاتی، معافیت‌های مالیاتی و موارد مشابه نسبت داده شد.»

رئیس سازمان برنامه و بودجه در خصوص افزایش ۲ درصدی مالیات بر ارزش افزوده نیز گفت: «دولت به‌طور کتبی در این زمینه اعلام کرد که در خدمت مردم است؛ اگر چه استدلال‌های قوی‌تری وجود دارد که این کمک به رفع فقر و معیشت مردم می‌انجامد. دولت به مجلس احترام می‌گذارد و هر تصویری که انجام شود در خدمت آن است؛ در صورت نیاز به استدلال دقیق‌تر، می‌تواند

گروه خبر: معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه، در جلسه دیروز مجلس حاضر شد و از کلیات لایحه بودجه ۱۴۰۵ دفاع کرد. سیدحمید پور محمدی، با تأکید بر اهمیت ایجاد ثبات اقتصادی، مهمترین تمرکز این لایحه را مهار تورم دانست و با بیان اینکه دولت با رویکرد پرهیز از هزینه‌های غیرضرر، لایحه بودجه را فقط ۲ درصد رشد داد و حدود ۷۰ ردیف را حذف و ۵۶ ردیف را ادغام کرد، گفت: «وقتی مردم در سختی هستند و معیشت آنان تأمین نیست، می‌توان بودجه‌های غیرضرور دستگاه‌ها را کاهش یا حذف کرد تا منابع محدود صرف معیشت مردم شود.» معاون رئیس‌جمهور با بیان اینکه در لایحه بودجه حدود ۱۳۶ ردیف کاهش یافت و امکان حذف ۱۰۰ ردیف دیگر هم وجود دارد، گفت: «اگر وضع کشور خوب شد دوباره می‌توان این ردیف‌ها را اضافه کرد و اگر شد، منابع محدود صرف معیشت و اشتغال خواهد شد.» او هدف دولت در بودجه را کاهش هزینه‌های واهی و جلوگیری از هزینه کرد غیرضروری در همه دستگاه‌ها دانست و تأکید کرد: «دومین هدف دولت در بودجه معیشت مردم بود زیرا هیچ امری برای دولت مقدس‌تر از معیشت آحاد مردم نیست و هم‌اکنون مردم نگران معیشت خود هستند.»

پور محمدی با بیان اینکه بودجه باید به سمت کمک به معیشت مردم هدایت شود و منابع محدود برای حمایت از مناطقی که